

Encyclopædica Britannica;

ELLER, ET ANTAL

FREMSTILLINGER

OM

de fkiønne og nyttige

V I D E N S K A B E R,

I HVILKE DISKURSER

diverse Phænomeners

BESKRIVELSER & FORKLARINGER gives

TILLIGE MED

adskillige befunderlige og færdeeles OBSERVATIONER, ^{o^a}
i Øst og Vest

ILLUSTREREDE MED XXV TIL DEELS COLOREREDE AFBILDNINGER.

Udgivne af en KREDS af DANNEQVINDER paa AMAGER.

I FORELØBIG EET VOLUMEN.

VOL. I.

HAFNIÆ.

Trykt for R. MÓSESDÓTTIR og J. LOUIS-JENSEN
Og folgt af FLORIAN GRAMMEL, i hans Tryk-Comptoir, Nialsgade.

MMVII

*Festskrift til
Britta Olrik Frederiksen
i anledning af hendes 60-årsdag
den 5. december 2007*

*ved
Florian Grammel, Jonna Louis-Jensen og Ragnheiður Mósedóttir*

Copyright © 2007 forfatterne

Første oplæg i fire eksemplarer 5. december 2007

Anden noget forbedrede elektroniske udgave 2007
http://nfi.ku.dk/publikationer/encyclopaedica_brittanica/

ISBN 978 87 992447 0 6

Sat med "Andron Corpus" af Florian Grammel

Første oplægs indbinding ved

Sille Bræmer Enke, Natasha Fazlić og Mette Jakobsen

MANGE — JA, TILMED EN MILLION — GODE NÆTTER

VETURLIÐI G. ÓSKARSSON

Ridder Torfi Arason, statholder på det nordlige og vestlige Island, fandt sin død i Bergen sommeren 1459. Han var gift med Kristín Þorsteinsdóttir (datter til lovmand Þorsteinn Ólafsson), Akra-Kristín, som levede længe efter sin mand og døde ikke førend 1490. I Torfis testamente, som han skrev ned eller lod skrive ned i Bergen den 26. august 1459, beder han i brevets slutning for en smuk hilsen til sin kone og venner. Hans hilsen er den følgende:

Segir ec Christino þorsteinsdottur oc ollum minum frendum
oc vinum a Islandi marga goda natt.¹ oc giorir vel oc bidr gott
fyrir mic oc minni sal

(DI V:191, trykt efter en afskrift fra 1720–40).

Man lægger her mærke til udtrykket „mange gode nat“. Hilsener af denne art er meget almindelig i nordiske tekster i 1400–1500-tallet og senere. I det norske diplomatarium finder man f. eks. dette eksempl (på dansk):

¹ V.l. fra en anden afskrift: „kvediu guds og mina“.

lader Margrete sie ederss nade mange gode netther oc ville i
dag otte dage gange i kyrche effter sind vnge dotter

(DN VII:699, 1536).

Hilsenen er uden tvivl lånt til de nordiske sprog fra tysk (hvor udtrykket endnu bruges – tilmed i den moderne blogverden!²), men for nærværende har jeg ikke søgt specielt efter eksempler dér, hverken i (middel)højtysk eller i (middel)nedertysk. Det er måske tilstrækkeligt at nævne et eksempel fra 1523 i et brev fra Anna Lüneburg i Lübeck til hansekøbmand Matthias Mulich i Nürnberg, hvor hun afslutter med en slagfærdig hilsen:

Nych mer vp des tydt, men c[enties] m[ille]. gode nacht. [‘Nichts mehr zu dieser Zeit, als hundert tausend mal Gute Nacht.’]

(Historisches Seminar der Universität Kiel [2007]).

Her duer ikke mindre end hundrede tusind – og det ser faktisk ud som den enkle hilsen har været begyndt at tabe noget af sin styrke så tidligt som i 1400-tallet – i hvert fald ser man allerede dér nordiske eksempler på, at man har byttet „mange“ ud med et noget mere bestemt og større tal. I et islandsk originaldiplom fra kort før 1495, fra Jón danr Björnsson til hans svoger Páll Jónsson på Skarð á Skarðs-strönd, står således at læse:

Segit soluegu systur minni þusund marga goda nott firir mik

(DI VII:238).

² „Babyyyy ich wünsch dir eine miioonen tausend gute Nacht“ (<http://www.iphpbb.com/foren-archiv/14/867200/866200/gute-nacht-thread-19591907-50608-13.html>).

Solveig Björnsdóttir, Jóns søster og Páls kone, døde i 1495 og det er muligt at disse varme broderord har været Jóns sidste hilsen til hende.

I et andet brev i det norske diplomatarium forekommer et tilsvarende udtryk; muligvis er antallet af nætter vokset her, fra „tusindmange“ til „mange tusind“ – måske for at overtrumfe den ældre version – men det kan dog også være, at man her kun har med en mindre leksikalsk forskel at gøre:

Huadsomhelst ieg kand gøre ethers nade til villig oc ydmig
skald ieg altit redebon befindes. lader Margrette helse eders
nade met mange tusind gode netther

(DN 7:653, 1525).

Der findes mange andre eksempler med „tusind-udtrykket“. I en folkevise af Vedel, fra slutningen af 1500-tallet, „Herr Vernder vndkommer aff Lindholms Huss“, er vers 15 og 16 følgende (*Kalliope* [2007]):

For offuen den By, / begynte hand quæde en Vise aff ny:
Herr Verner hand huipper op met sin Hat, / i sige Frue In-
geborg tusind god nat.

Alt met sin Hat, / i sige Frue Ingeborg tusind gode nat:
Oc hør du Vecter paa Vacten staar, / du liuder alt til hure
Visen den gaar.

Senere i samme digt („Den Ottende Vise“, v. 36) står det:

De fulde Ranild aff Roskilde vd, / hand vred sine Hender saa
saare:
Alle de Fruer i Staden vaare, / de felder for hanem taare:
Hand bød dem alle Tusind god nat, / de bade hanem alle vel
fare.

Og videre i „Det springer nu saa vide om Land“ (v. 7) – og nu er det byer der ønsker hinanden god nat!

Oc de ledde Roskild aff Kiøbenhaffn vd, / Ringsted vred
 Hender saa saare:
 Alle de Veirmøller for Slangerup staa, / de felde for Holbeck
 taare:
 Nykiøbing bød Søborg tusind god nat, / Helsingør bad Helsingborg vel fare.

Man behøver ikke søge længe for at finde flere lignende eksempler. For eksempel slutter en svensk salme fra 1631, af Wivallius, „Min Gud du mig benåde“, på ordene „Vale tusend god natt“ (Wivallius 1957:54).

Året 1610 skrev Lyschander et digt om prins Christian. Der finder vi en ny version, hvor hilsenens vægt er øget betydeligt. Nu er det ikke tale om tusinde gode nætter; her er antallet fem gange så stort som hos Vedel og Wivallius (Lundgreen-Nielsen [2007]):

Fem Tusind god Nat.

Og når inflationen nu engang er startet, er der ikke meget som kan standse den. Derfor overrasker det ikke, når man i en lille svensk kærlighedshistorie fra 1600-tallet finder et kæmpestort – men alligevel dejligt – eksempel: I slutningen af et brev fra Gustav II Adolf fra 1614 eller 1615 – da den unge konge var 20 eller 21 år gammel – skrev han til den smukke grevinde Ebba Brahe:

utaf then, som Eder önsker många mål 1000000 goda nätter,
 och then som ther blifwer till sin död Eder

(SL II, s. 3).

Her er nætterne blevet ganske mange, må man indrømme, så mange at tankerne ledes hen mod vores tids moderne marketing: først bliver hilsenen mangfoldig, siden fordobles den med et passende tal – f. eks. op til fem tusind, som her ovenfor – men det duer ikke længere, og til slut er de gode nætter blevet til en million.

Jeg kan ikke være kong Gustav underlegen, når jeg nu sender fødselaren min hilsen: Segi eg þér miljónfalt góða nótt á afmælisdegi þínum, og sendi kærar þakkir fyrir kennslu og samstarf í tímans rás.

Kilder

Kalliope [2007]. Website:

<http://www.kalliope.org/ffront.cgi?fhandle=vedel> (senest besøgt den 3. 10. 2007).

DI = *Diplomatarium Islandicum* /.../ I–XVI. København og Reykjavík 1857–1972.

DN = *Diplomatarium Norvegicum* /.../ I–XXII. Christiania, Bergen, Oslo 1847–1992.

Historisches Seminar der Universität Kiel. [2007]. Das Mittelalter – nah und fern. Website: <http://www.histosem.uni-kiel.de/lehrstuehle/wirtschaft/lehre/2004WSVorlesung/20041027.pdf> (senest besøgt den 3. 10. 2007)

Lundgreen-Nielsen, Flemming, [2007]: Claus Christoffersen Lychander.

Forfatterportræt. *Arkiv for dansk Litteratur*. Website:

http://www.adl.dk/adl_pub/fportraet/cv/

ShowFpItem.aspx?nnoc=adl_pub&ff_id=45&p_fpkat_id=fskab

(senest besøgt den 3. 10. 2007).

SL II = *Sveriges litteratur II. Renässans och barock*. 1965. Red. Carl Fehrman og Magnus von Platen. Uppsala.

Wivallius, Lars, 1957: *Dikter i urval*. Udg. Erik Gamby. Uppsala.